

Kampaania „Mõtle, mida tarbid. Vali vähem ohtlikke aineid sisaldavaid tooteid” andis teavet ohtlikest ainetest meie igapäevaelus ning uuris ohtlike kemikaalide sisaldust tarbetoodes, toaõhus, kodutolmus ning ka inimese veres.

BALTI KESKKONNAFOORUM

PRESSITEADE

01.10.2015

“Mõtle mida tarbid“ algas aastal 2011 ning kampaania peamiseks eesmärgiks oli suurendada nõudlust vähem ohtlike aineid sisaldavate toodete järele Balti riikides (kampaania rahastajaks oli LIFE+ Informatsioon ja side programm). Anti ülevaade ohtlike kemikaalidega seonduvatest tervise- ja keskkonnaprobleemidest, informeeriti tarbijaid sellest, milliseid ohtlikke kemikaale leidub erinevates toodetes ning anti näpunäiteid, kuidas leida ohutumaid alternatiive ning vähendada kokkupuudet ohtlike kemikaalidega.

Kampaania keskendus eelkõige mürgistele, püsivatele ja bioakumuleeruvatele ainetele, mis on kõrgendatud tähelepanu all, sest võivad kahjustada nii keskkonda kui ka inimese tervist. Uuringus keskenduti eelkõige hormoonsüsteemi kahjustavatele ainetele – ftalaadid, polübroomitud difenüüleetrid ja perfluorühendid. Ftalaate kasutatakse tavaliselt pehmete plasttoodete tootmisel (eriti polüvinüülkloriidist plastis), aga neid lisatakse ka parfüümidesse. Polübroomitud difenüüleetrid on leegiaeglustid, mida kasutatakse elektroonikaseadmete, mööbli ja tekstiili tootmisel. Perfluorühendeid iseloomustavad vastupidavus kõrgetele temperatuuridele ning vett, mustust ja rasva hülgavad omadused, seega kasutatakse neid toidupakendite paberis, mittenakkuva pinnaga köögitarvikutes (nt Teflon® pannid), veekindlates ja „hingavates“ tekstiilides, juhtmete ja kaablite katetes.

Koostatud teabematerjalid ja infopäevad olid suunatud haridusasutustele (tulevased õpetajad ja ka teguõpetajad), juuksuritele, autohooldusettevõtetele, ehituskauplustele (K-rauta) ning tavatarbijatele. Pea viie aasta jooksul toimus rohkem kui 100 infopäeva/seminari rohkem kui 3700le inimesele ja anti välja erinevaid teabematerjale – taskuteatmikud ja –kaardid ohtlike ainetega, käsiraamat õpetajatele ja juuksuritele, juhend autohooldusettevõtetele, infomaterjalid ja kliendilehed ehituskauplustes. Kõik materjalid ja trükised on elektrooniliselt leitavad kodulehelt www.thinkbefore.eu. Kampaaniat toetasid ka valminud animatsioonid ning mõtisklust tekitavad lühifilmid.

Olulise osa kampaaniast moodustasid ka kemikaalide sisaldust määravad testid nii toodetes, toaõhus, kodutolmus kui inimeste veres.

Eelpool nimetatud ohtlike ainete sisaldust määrati 20 vabatahtliku (10 Eestist ja 10 Leedust) veres. Testid näitasid, et kõikide vabatahtlike veri sisaldas ohtlikke aineid. BEFi kemikaaliekspert Heli Nõmmsalu väljendas oma kindlat seisukohta, et ohtlikke aineid ei tohiks meie veres üldse olla. Õnneks saab tarbija oma valikuid tehes seda ise mõjutada.

Plasttoodetes määrati ftalaatide sisaldust. Leedus võetud 54-st tootes 17-s (14 igapäeva- ja 3 kosmeetikatoodet) leiti lubatud piirnormist (0,1% ftalaati toote kohta) suurem kontsentratsioon. Sellised tooted olid näiteks laste mänguasjad, vinüültapeedid, võimlemispallid, plastist laudlinad, plastist sandaalid, küünelakk ja parfüümid. Eestis võeti proovid koostöös Terviseametiga 10nelt mänguasjalt (pusled, vannipardid jt) ning üheski EI leitud kehtestatud normide ületamisi. Samuti vastasid LEGO Duplo raskmetallide (plii, kroom, kaadmium) sisaldused normidele. Lätis testiti plasttoodetes sisalduvat formamiidi ning liimpuittoodetes kasutatavat formaldehüüdi. Ükski plasttoode EI ületanud EL kehtestatud piirväärtusi, kuid 4 puslet ja üks treeningmatt sisaldasid

formamiidi ligi 4 korda rohkem kui on vastav norm Prantsusmaal. Formaldehüüdi testiti liimpuittoodetes ning ligi pooled proovid ei vastanud formaldehüüdi soovituslikule normile. Kõrgeimad kontsentratsioonid olid laste kiikhobudes ning puitkiudplaatidest riulites.

Uuriti ka kodutolmus ja lastetoa õhus sisalduda võivaid kemikaale. Lätis määrati 15 lastetoa õhus ligikaudu 40 ainet, nende hulgas formaldehüüd, terpeenid, süsivesinikud, ftalaadid. Erinevalt toodetest ei ole toaõhu kemikaalide sisaldusele piirväärtusi kehtestatud, küll on aga olemas soovituslikud väärtused. Õhu kvaliteet lastetubades osutus mitterahuldavaks. Lenduvate orgaaniliste ühendite kogusumma õhus oli kõrge – kõikides lastetubades ületas see soovitusliku taseme. Kolm ainet/gruppi olid üle soovitusliku taseme: formaldehüüd, terpeenid ja orgaanilised lahustid. Formaldehüüd oli neist kõige problemaatilisem – ühes lastetoas leiti seda isegi 36 korda kõrgema kontsentratsiooniga kui soovituslik ($10 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Võttes arvesse lastetoa õhus saadud tulemusi, otsustati lisaks testida puidupõhiseid tooteid, et leida võimalik formaldehüüdi allikas siseruumides. Keskmise tihedusega puitkiudplaatidest (MDF) riiulid sisaldasid formaldehüüdi kõige rohkem, kõrge formaldehüüdi kontsentratsioon leiti aga ka ühes lastetoolis.

Kodutolmust testiti samu aineid kui veres. Uuritavad ained võivad sattuda siseõhku erinevatest tarbetoodetest või ehitusmaterjalidest. Kokku analüüsiti 34 ainet, neist 15 leidis testitud kodutolmus. Kõige rohkem oli kodutolmus ftalaate ja pentabromodifenüüleetreid, perfluorühendeid kodutolmust ei leitud.

Enne ostmist tasub hoolikalt järele mõelda, mida tegelikult vajatakse. Tooteid tuleb valida alati väga hoolikalt ja ostes soovitame tähelepanu pöörata ka ökomärgistele (Põhjamaade Luik, EL-i Lilleke, ÖkoTex, Saksamaa Sinine Ingel), mahetoidu märgistele või sellistele mõistetele nagu PVC-vaba (PVC-polüvinüülkloriid), parabeenivaba või BPA-vaba (BPA – bisfenool A). Vältida tasub PVC-d sisaldavaid tooteid, üldreeglina on klaasist või roostevabast terasest toidupakend parem kui plast. Kodus tuleb tube regulaarselt tuulutada, sest toaõhku võivad koguneda saasteained.

BEFi projektijuht Kai Klein kinnitas, et inimene ise saab teha teadlikumaid valikuid ning oma ostueelistustega tootjat mõjutada. Teadlikuma valiku tegemisele aitavad kaasa ka Balti Keskkonnafoorumite teabematerjalid, mis on kättesaadavad kodulehelt „Mõttele mida tarbid“ – www.thinkbefore.eu.

Lisainfo:

Kai Klein

Tegevjuht/ projektijuht
Balti Keskkonnafoorum

Tel 53 33 8572
ai.klein@bef.ee

Heli Nõmmsalu

Kemikaaliekspert Balti

Keskkonnafoorum Tel 6 597 028
heli.nommsalu@bef.ee